

# הדף היומי



עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

## מסכת בבא מציעא - דף מ

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

### עיונים על הדף

#### האם "דמים מודיעים" אוסרים את השימוש בסבון חיוטי הצובע את המים בשבת?

נחלקו רבנן ורבי יהודה האם "הדמים מודיעים" היינו אם אדם רכש דבר מה ושילם מחיר יותר יקר מהמקובל האם ניתן להוכיח שכונתו להוספה כל שהיא במקח, רבי יהודה סבר שהמעות מהווים ראיה, רבנן חלקו ונקטו שאפשר והלוקח התרצה ומחל למוכר על ההוספה.

מנידון הנזכר הוכיח הגרש"ז אורבך צ"ל, יש נפק"מ בשימוש ב"סבון חיוטי" הנמצא במים בבית הכסא ומלבד החיטוי הסבון אף צובע את המים, האם מותר להשתמש בדבר זה בשבת. הנושא רחב ביותר ונעלה את עקרי השיטות, ולא באנו להורות הלכה, אלא בדרך הלימוד. (נדון כאן בשורש "צובע" ולא בסוגיית "מוליד ריח במים" לפי דברי המ"ב בנשיאת כפיים, קכח, כג)

בדרכי משה (סוף סי' שכ, ב) כתב, ושמעתי מאבא מורי ש"ן ששמע ממהר"ר אברהם מינץ דאסור ליתן יין אדום לתוך יין לבן בשבת, משום צובע. אבל לפי דברי בעל היראים, דאין צביעה באוכלין נראה דזה ג"כ שרי. ונראה קצת ראיה לדבריו מהא דסוף סי' שיש' דנותן ביצה לתוך החרדל אע"ג דעושה לו מראה עכ"ל. כוונת הרמ"א למשנה שבת (קלט, ב) נותנים ביצה למסנת של חרדל. ואמרו שם בגמ' שמותר אפילו שעושה לגוון. ולכאורה יש לאסור לתת צבע בחרדל משום צובע. הבין הרמ"א שההיתר משום שאין צובע באוכלין. וא"כ העלה ראיה לדברי היראים, שפסק שאין צובע באוכלין. (ועי' בגמ"א כד, ג; ובפרמ"ג א"א סוף שכ, כה)

בשע"ת (סי' שיח, ד) הביא מהגינת ורדים (סי' ט) שהביא מהמהר"ם חיון, דאם אין בכלי שני אלא מים לבד, אסור ליתן קפה שחוקה לתוכה, מפני שמשתנה מראית המים והו"ל כצובע ופסיק רישא הוא. עכ"ל. נראה מדבריו שלמד שיש צובע, אע"פ שענינו הוא שתית הקפה ולא מכירה וכדו'. וכן הוא בשו"ת לב חיים להגר"ח פלאגי' (ח"ג עח) נקט שיש צובע אם שופך מים אדומים מתוקים לתוך מים ואע"פ שהדבר היה מקובל בדורות הקדמונים נראה שבוזא עשו מער"ש. (המגיה שם הגר"י פלאגי' מוכיח דלא כהגר"ח) לפי דבריהם האם יש צביעה ליתן יין אדום בתוך יין לבן, כדברי הטור בשיטת מהר"א מינץ.

במ"ב (שכ, נו) כתב, וכן מותר ליתן יין אדום בתוך יין לבן ואע"פ שמתאדם ואפי' מכיין לכתחילה לעשות מראה במאכל או במשקה ג"כ נראה דאין להחמיר כך נראה מהפרמ"ג. ובשעה"צ (אות סא) הביא את המקור מדברי הדרכי משה. וכתב עוד המ"ב, לפי מה שכתב בנשח"א נכון למנוע מזה. וכן באב"ג (ס' קעג) כתב שכוון להחמיר לעצמו.

המ"ב (שיח, לט) גבי הכנת תה בשבת. נוקט שיבשל את התמצית לפני שבת, ובשבת ישפך מים חמים לכוס ואח"כ יערה עליהם את התמצית. ובשעה"צ (אות טו) כתב ולצביעה אין לחוש דאין צביעה באוכלין. ובהמשך דבריו (שעה"צ סה) נוקט, אם התמצית אינו צונן טוב שיערה התמצית ואח"כ את המים כדי לצאת י"ח לחושים לצובע.

וצ"ל מה הוא הפתרון בכך שישים את הצבע ואח"כ את המים, שנקט המ"ב שיוצא י"ח אף לחושים מצביעה. בפשטות י"ל, דאז אינו צובע את המים. אלא מדלל את הצבע, ואין כאן צביעת מים בצורתם הרגילה, שבתחילה היו צבע אחד ואח"כ הפכו צבעם. אלא כל מה שעושה, דילול בריכוז הצבע.

אולם החכ"צ (סי' צב) כתב שמותר לחזוג יין אדום במים. נקט על דבריו בשו"ת רב פעלים (ח"ג יא), כאשר מוזג יין לתוך מים, הרי צובע לפניך. אולם כאשר מוזג יין ואח"כ מוסיף מים, אין לעיין הרואה צובע, כי היו רואים תחילה כלי עם יין, והמים היורדים בתוכו הוא קמא קמא בטיל, דמיד הם נצבעים ואין נשאר פעולת הצבע לעיין האדם ולא נודע כי באו מים אל קרבה, כי לפניך יש בכוס מראה יין כבתחילה, רק נראה דיין שככוס נתוסף. א"כ נראה בפשטות, שהוא ההיתר בצביעת היין בשבת, שישפך הלבן על האדום. ולפי דברי מהר"ם אפי' לחושים משום צובע, לא מוגדר כצובע. כאשר הצבע קודם למים בכלי.

אולם, בבדי השולחן (על הספר קצות השולחן סי' קמו' עמ' כו' הערה 9) נקט, דלמ"ד דיש צובע באוכלין, לא מהני הענין הנזכר שישפך הצבע קודם. וז"ל הדייעה שמים אלו שמוזג לתוך היין הנפכים לאדום דומה ממש לראיה וזה בכלל שנכרת הצביעה". (ועיי"ש הערה 12)

הרב פעלים (שם) מחלק בין צובע באוכלים שאין להקל כפי המבואר ש"אין צובע באוכלין, אך ב"משקה" אף ב"משקה" יש חשש צובע. סמך את יתדותיו על דברי הרמב"ם (פ"ט משבת ה"ד), ועיי"ש בהרחבה בדבריו. כחילוק הנזכר מצאנו אף בשו"ת האלף לך שלמה, להגר"ש קלוגר (סו"ס קלו) דכתב וז"ל מיהו י"ל אין צביעה באוכלין אבל במשקין יש חשש צביעה.

צביעת מים לצורך חיטוי (סנובן לשרותים) מצד צובע במשקים ובאוכלים שאולי יש מקום להקל כאמור, אף שמצאנו שיש להחמיר בדבר ששורשו מים יותר מאוכל שבו נאמר שאין צובע באוכלין. אך אף בדבר אוכל הביא המ"ב (בבה"ל סוף שכ) את שיטת האו"ז שדבר שאינו נאכל ואין בו תיקון המאכל אין להקל

בצובע אף ששורשו אוכל. בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ד סי' מז) נוטה להקל מצד ג' דברים: א. אין צובע באוכלין וכן במשקין. ב. רוצה בחיטוי ולא בצבע. ג. הוי גרמא דאינו צובע ביד.

בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' קסז) יש להחמיר ויש להשתמש בחומר חיטוי שאינו צובע. וכן בשש"כ (כג, זי) בשם הגרש"ז אורבך צ"ל דכוונתו לצבוע את המים. ועיין בתיקונים ומילואים לשש"כ שנקט הגרש"ז אם אין לו חיטוי בלא צבע אולי יש להקל דסו"ס אין ככוונתו אלא לחיטוי.

הנוגע לסוגיא שלנו, כתב הגרש"ז אורבך צ"ל (מנחת שלמה ב, לג), היות ו"הדמים מודיעים" שהרי בעבור הצבע את המים יחד עם החיטוי מוסיפים כמה שקלים, לכן טוב להימנע מזה, ואף שהשאל נקט שיש מקום להקל מחמת שזה "פסיק רישא דלא ניחא ליה", טען לו הגאון הנזכר, אבל מי יערוב שכל בני הבית אינם נהנים מזה הרי שלמו כסף עבור זה וחושבני שזה נעשה כדי ליהנות מהצבע יותר מהחטוי.



### נושא היום: פחת פירות הפקדון. לוקח אם מקבל את הפחת

**שומר שיחד מקום** לפירותיו של המפקיד, **מחזיר לו** בדיוק כמו שהם. אך אם השומר **עירב את פירות** ההפקדה יחד עם פירותיו, ו**מוציא לאכילתו** מהפירות **ואינו יודע** בדיוק כמה, בשעת החזר למפקיד מפחית שיעור פחת הפירות כפי הרגילות: **חטיים ואורז קלוף** (ביאור רבה בר בר חנה בגמ', תשעה חצאי קבין לכל כור. **אורז שאינו קלוף**, שלשה סאין לכור. **ע"י בתוס'** ובמאירי מדוע **אורז שאינו קלוף**, ופחתן ללא גבעול לא נכתב במשנה) **שעורים ודוחן**, תשעה קבין לכור. **כוסמין וזרע הפשתן** (עם הגבול, ביאור ריו"ח בשם רבי חייא, בלא גבעול השיעור פחות), שלש סאה לכור. **לרבי יוחנן בן נורי**, לעולם מפחית כשיעור הזה אף אם הופקדו אצלו רוב כורים. **לדעת רבנן**, שהחישוב נעשה לפי מידת כור, והשיעור האמור הוא יחס פחת לשנה. ואמנם ריבוי הכמות לא גורם לעכברים לאכול יותר, **אך בכמות גדולה** הרבה מתפזר ואובד. **לרבי יהודה**, אם הפקיד הרבה כורים לא מפחית כיון שדרך הפירות להתנפח ומוסיפים נפח. **ביאור רבה בר בר חנה**, מידה מרובה לרבי יהודה, הכוונה עשר כור. **למד התנא לפני ר"נ** שהביאור בדעת רבי יהודה (ע"י רש"י ור"ף), אם מדד בשעת ההפקדה בכלי גדול שיש לו גבוה וכן בשעת החזרה מדד באותו כלי, מפחית כדברי המשנה. אך אם מדד בשעת החזרה בכלי קטן יותר, לא מפחית כיון שכבר החזיר במדה קטנה. **ר"נ לא הסיכים לביאור זה**, אלא הכוונה שמדד בימות החמה והחזיר בימות הגשמים, וטבע הפירות שמתנפחים בימות הגשמים לכן מפחית חסרון. **אמר ר"פ לאביי**, א"כ כלי שהכניס לתוכו פירות בימות החמה, בימות החמה הכלי ישבר מחמת התרחבות הפירות. **א**. אמת כך יהיה. **ג**. הכלי שומר על הפירות שלא יתרחבו.

**החסרון בין, לדעת רבנן** מפחית שישות. **לרבי יהודה** מפחית חמישית. **מבארת הגמ'** שאין מחלוקת אלא, **א**. במקומה של רבנן, טחו את החבית בשעוה והבליעה בכלי פחותה ממקומו של רבי יהודה שהיו טחים בזפת. **ב**. סוג האדמה שממנה היו עושים את החביות, היתה שונה במקום.

**במקומו של רבי יהודה**, בחבית היו 48 "כוזי" (שם של מדה) ועלותה לחנווני 6 זוזים. רבי יהודה היה מוכר 6 "כוזי", במחיר של זוז אחד, נמצא שכאשר מוכר 36 כוזי, כיסה את עלות החבית סך של 6 זוזים. ולדבריו החבית בולעת שישית היינו 8 כוזי (חבית שהיכלה 48 כוזי). **נמצא** שהרווח של רבי יהודה בכל חבית היה 4 כוזי. מצד דיון מותר להשתכר עד שתות, אך **כאן יש רווח נוסף** במכירת השמרים והחבית עצמה. ורווח זה עולה על שתות אך יש להפחית את הטיהרה ודמי הפריסום.

**בשמן**, מפחית ג' לוגין לכל מאה. **החישוב**, לוג וחצי מחמת שמרים. לוג וחצי מחמת בליעת הכלי. ולכן **בשמן מזוקק**, אינו מפחית יחס השמרים. **ובכלי ישן** שכבר אינו בולע לא מפחית יחס בליעת הכלים. **וביאר ר"נ** שמדובר בקנקנים שמחופים בזפת, שאל"כ בודאי יש בליעה במקצת. **ולאביי**, אם הקנקן ישן שוב אינו בולע שכבר בלע ככל האפשר.

**לשיטת רבי יהודה** אף כאשר רכש מאה לוג שמן מזוקק, יקבל הקונה פחות לוג וחצי של שמרים. **אך לרבנן** אסור למוכר להוסיף שמרים, ולכן כאשר קנה שמן מזוקק יקבל מאה לוג. **ביאר אביי לשיטת רבי יהודה** מותר למוכר לערב שמרים בשמן, לכן כאשר רכש הקונה מאה לוג, יכל המוכר להוסיף שמרים ולכן מפחית לו מהשמן כשיעור האמור במשנה. **ומעמידה הגמ'** שמדובר בלוקח שהוא בעה"ב שנה לו שהשמן יהיה נקי, **אך בחנווני** המוכר לאחרים, יטען למוכר שאם היה מעורב שמרים היה מוכר גם כן כך, אם עתה שזה מזוקק הוא יפסיד שהרי אינו יכול למכור שמרי שמן לחוד. **הלוקח אינו יכול לטעון** למוכר שאם לא עירב לא שמרים מעל לו על מיעוט יחס השמרים, כיון **לשיטת רבי יהודה** שאין מחילה, ממה שלמדנו ששיטתו ש"הדמים מודיעים" היינו אם המכירה נעשתה במחיר גבוה, בהכרח יש ראיה שהקונה סבר לקבל דבר נוסף, ולא אומרים שמחל על עליית המחיר. **ולדעת רבנן** אין הדמים מודיעים כיון שאפשר והתרצה הלוקח. **לשיטת רב פפא, לרבנן** מותר לערב שמרים, אם לא עירב מחל המוכר ויקבל מאה לוג שמן. **לדברי רבי יהודה** אסור להוסיף, ולכן טוען המוכר היה אסור לי להוסיף ואם תקבל מאה לוג לא ארויח במכירה מאומה.

**פסולת הנמצאת על השמן**, מחזיר השומר למפקיד כמו שקיבלם. וכן **בלוקח** מקבל עליו את הפסולת מהמוכר, **ומדובר** בשיולי הלוקח בתחילת השנה ונטול את השמן לאחר זמן, היות ושילם בזמן הזול מקבל אף את הפסולת. **אך באופן ששילם** ולקח בזמן היוקר, לא מקבל את הפסולת כיון שמחיר השמן עולה כאשר הוא נקי.